

Nederland industrieland

Een aantal jaren is het industriebeleid uit het politieke modebeeld weggeweest. In de jaren zeventig en in het begin van de jaren tachtig hadden we het steunbeleid, daarna het sectorstructuurbeleid en vervolgens het speerpuntenbeleid. Maar toen in de loop van de jaren tachtig de conjunctuur opleefde, bleek dat het Nederlandse bedrijfsleven zich dank zij de gematigde loonkostenontwikkeling heel goed wist te handhaven. Voor de overheid was er weinig reden om zich nog zorgen te maken over de industriële structuur. Thans doet de overheid nog slechts op enkele terreinen een poging de industriële ontwikkeling te beïnvloeden. Het technologiebeleid moet de diffusie van technologische kennis naar vooral het midden- en kleinbedrijf bevorderen. Daarnaast verleent de overheid incidenteel investeringssteun aan grote bedrijven om nieuwe producten te ontwikkelen (vliegtuigen, auto's).

De komst van de Europese interne markt en de vrees voor een conjunctuuromslag zijn voor een groep belanghebbenden in de industrie reden om het industriebeleid opnieuw op de agenda te willen plaatsen (zie ook de column in deze *ESB*). In het rapport *een keuze voor de industrie* doet een stuurgroep onder leiding van prof. dr. A. van der Zwan een poging tot een strategische positiebepaling van de industrie in Europees perspectief¹. De schaalvoordelen die de Europese markt biedt, moeten ten volle worden benut. Het Nederlandse bedrijfsleven moet een goede uitgangspositie zien te krijgen in de concurrentieslag binnen de EG. Het bedrijfsleven moet ook als het conjunctureel wat minder gaat zijn plaats op de wereldmarkt kunnen behouden.

Met deze uitgangspunten in het achterhoofd kiest de stuurgroep voor het benadrukken, versterken en uitbouwen van sterke sectoren van de Nederlandse industrie. Nederland is sterk in chemische en aardolieproducten, basismetalen, papier en grafische industrie en in de voedingsmiddelenindustrie. Vooral de drie eerstgenoemde sectoren zijn van groot belang voor de export en daar moet Nederland ook in de toekomst van blijven profiteren. Een betere benutting van het kennispotentieel op deze terrein moet ertoe bijdragen dat bedrijven die geen dominante positie op de markt innemen zich kunnen specialiseren. Hierdoor vermindert de afhankelijkheid van wereldconjunctuur en krijgen de bedoelde bedrijven de mogelijkheid zich een eigen plaats te verwerven in een niche van de markt. Om dit streven te verwezenlijken stelt de stuurgroep voor samenwerking tussen ondernemingen te stimuleren.

De belangrijkste taak van de overheid is het voeren van goed voorwaardenscheppend beleid. Ze moet zorgen voor een stabiel sociaal-economisch klimaat. De overheid moet uitwisseling van kennis en de samenwerking tussen onderzoekers en bedrijfsleven bevorderen. De arbeidskosten moeten worden verlaagd door een verlaging van de loonbelasting onder gelijktijdige verlaging van de overdrachtsuitgaven. Hiervan zal een significante positieve invloed uitgaan op de economische groei en de werkgelegenheid. De bevolking moet beter worden opgeleid, de infrastructuur verbeterd. De rente moet worden verlaagd door niet meer zo strak vast te houden aan de koppeling van de gulden aan de D-mark.

Nu de kans bestaat dat de economie over haar conjuncturele hoogtepunt heen is, is het goed deze punten nog eens expliciet onder de aandacht van de beleidsmakers te brengen. Terecht ligt hier een belangrijke nadruk op, omdat in het verleden is gebleken dat bedrij-

vensteun vaak marktverstoring en structuurconserverend werkte. Het bedrijfsleven moet in staat worden geacht zelf de juiste strategische keuzen te maken. In dit licht is het merkwaardig dat de stuurgroep de wens tot marktconformiteit gepaard laat gaan met verzoeken om subsidie en zachte leningen op velerlei terrein. Milieumaatregelen mogen niet leiden tot het rondpompen van geld door heffingen te compenseren met subsidies, maar het is wel wenselijk dat de overheid zachte leningen en rentesubsidies verstrekt om investeringen te financieren. Mede door het slechte imago van de industrie is het moeilijk voldoende arbeidskrachten krijgen. De overheid moet daarom bijspringen om dit imago te verbeteren. De industrie kan haar concurrentiepositie verbeteren door de productiecapaciteit beter te benutten. Ploegendiensttoeslagen moeten daarom via fiscale tegemoetkomingen de kosten van deze betere capaciteitsbenutting beperken. De overheid moet delen in "verantwoorde risico's" die de kracht van de individuele ondernemingen te boven gaan. De overheden moeten elkaar beconcurreren bij het doen van investeringen. Het mededingingsbeleid moet zoveel mogelijk worden omzeild: "Rechttoe rechtaan bedrijvensteun is in de EG weliswaar verboden, als concurrentievervalsing en in strijd met de eenheid van de markt, maar er leiden meer wegen naar hetzelfde doel..." (blz. 52,53). Voor zover subsidies en kredieten alleen niet voldoende zijn, moet de overheid actief op zoek naar fusiepartners voor bedrijven die anders te lang alleen "doormodderen".

De waarde van het rapport ligt vooral in de waarschuwing die ervan uit gaat naar de overheid. Deze mag in een tijd dat de marktverhoudingen snel veranderen het industriebeleid niet veronachtzamen. De overheid heeft door de goede resultaten van het bedrijfsleven wellicht wat minder aandacht voor de industrie gekregen. Juist als er nu een periode volgt waarin wat mindere resultaten zijn te verwachten, mag van de overheid een actievere beleid worden verwacht. De overheid moet de voorwaarden scheppen waaronder het bedrijfsleven zo goed mogelijk kan functioneren en zo min mogelijk wordt gehinderd door marktverstoringen. De stuurgroep legt daar terecht de nadruk op als het gaat om het voorwaardenscheppend beleid. Helaas wordt dit streven in het rapport nogal eens gevolgd door een pleidooi voor een of andere subsidie. Blijkbaar vergeet de stuurgroep dat ook subsidies de wig beïnvloeden, verstarrend werken op de aanbodzijde van de economie en de marktwerking verstoren. Bedrijven moeten zelf een goede positie op de interne markt kunnen verwerven. Anders dreigt het gevaar dat het verguisde structuurconserverende beleid via een achterdeur opnieuw zijn intrede doet. De beleidsconcurrentie tussen overheden mag niet worden genegeerd. Maar was het niet beter geweest om bij de overheid te benadrukken dat ongestoorde marktwerking en flexibilisering van de aanbodzijde, ook op Europees niveau, voorop moeten staan in plaats van te pleiten voor een verdere opvoering van de subsidie-oorlog? De stuurgroep wekt met het pleidooi voor meer overheidsinterventie eerder de indruk een lobbyclub te zijn dan een commissie die een strategie uitzet.

D.E. Ernste

1. Stuurgroep 'Nederland industrieland', *Een keuze voor de industrie; strategische positiebepaling in Europees perspectief*, Staatsuitgeverij, 1990.